

BOGANMELDELSER

John L. McMullan: The Canting Crew: London's Criminal Underworld 1550-1700. Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey 1984. 226 s. ISBN 0-8135-1022-8.

Titlen til sin bog har forfatteren taget fra en obskur publikation, *The Canting Crew*, fra 1698, der er en håndbog i *cant* (d.v.s. tyvesprog, rotvælsk, argot). Den rummer de særeste udtryk og gloser. *Barred cater boys*, f.eks., er terninger, som er manipuleret til aldrig at vise tre eller fire øjne, *knight of the post* er en person, som er leveringsdygtig i alibier mod kontant betaling, *strew* er et horehus o.s.v.

Denne og en håndfuld lignende cant-ordbøger fra tiden mellem 1400 og 1800 har McMullan – suppleret med skillingstryk, retsakter og den eksisterende strafferetshistoriske litteratur om emnet – brugt som kilde til at fremprojicere et billede af kriminaliteten og de kriminelle forhold i London, dengang byen var den elizabethanske og stuart'ske metropolis.

Som »a beehive of illegal opportunities« formelig sugede denne storby de løse eksistenser til sig – ifølge McMullan med dét resultat, at plattenslagere, falskspillere, ludere og lommetyve plagede London som græshoppesværme. Almindeligvis var kriminaliteten grundigt organiseret, med indehavere af driftige hælercentraler i spidsen for store bander, hvis medlemmer var bemærkelsesværdigt specialiseret: lommetyve, der havde oparbejdet særlig færdighed i at rulle offeret ved hjælp af en mekanisk hånd; eller et andet eksempel: to prostituerede kvinder arbejdede sammen som henholdsvis »tante« og »niece« for at jage bestemte typer af mandlige kunder i fælden. I visse kvarterer af London var det denne »underverden«, der regerede. Døgnet rundt opererede de fra gade og værtshus, eller hvilede ud i de trange lejekaserner. Der var reelt tale om en subkultur af formidable dimensioner, et kriminelt miljø, der – som sagt – havde udviklet sit eget hemmelige sprog, der var volapyk for de lovlidige, og som lovens korte arm stort set stod magtesløs overfor.

At dette billede af det 16.-17. århundredes London er interessant kan ikke nægtes. Om det også er korrekt, er derimod en anden sag. De metodiske overvejelser, McMullan har gjort sig omkring brugen af det højst specielle folkloristiske materiale, som disse gamle slangordbøger må siges at være, er i hvert fald bristfældige; man kan ikke uden videre slutte fra *cant* til *the canting crew* selv. Så om det gamle London vitterlig var gennemkriminaliseret – og kriminaliteten så velorganiseret og specialiseret, som McMullan vil vide – er næppe dokumenteret med den foreliggende bog.

Henrik Stevnsborg, Københavns Universitet

Pieter Spierenburg: The Spectacle of Suffering. Executions and the evolution of repression: from a preindustrial metropolis to the European experience. Cambridge University Press, 1984. ISBN 0-521-26186-4.

Bogen handler om de skuespil, som myndighederne med stor sans for dramatik iscenesatte, når forbrydere skulle straffes korporligt. Denne kunst nåede sit højdepunkt i perioden ca. 1650-1750. Scenen var skafottet, retterstedet, galgebakken, kagstøtten etc.

Halshugning, hængning, garottering, piskning, brændemærkning, lemlæstelse samt udstilling af lig og afrevne legemsdele var skuespillets indhold.

På baggrund af især hollandsk kildemateriale beskriver Pieter Spierenburg skuespillemalerne, dvs. de myndigheds personer, der eksekverede døds- og legemsstraffene, først og fremmest bøddelen. Der er et kapitel om instruktørerne, dvs. de myndigheder, der dramatiserede forestillingen. Tilskuerne, uden hvem skuespillet intet formål havde, får deres eget kapitel. Endelig er der ofrene, der vel på sin vis spillede hovedrollen, men som udførte en rolle, der var væsensforskellig fra de andre aktørers. Ofrene får derfor også deres eget kapitel.

Der er for så vidt ikke noget nyt i disse beskrivelser. Men det lykkes forfatteren – uden ligefrem at svælge i grusomhederne – at give et nærgående og malerisk billede af denne fase i det, man kunne kalde pinens historie. Forhistorien: oprindelsen til et egentligt straffesystem – der forudsætter i det mindste en rudimentær statsdannelse og en vis urbaniseringsgrad – beskrives overbevisende i bogens første kapitel.

Forfatterens teoretiske ærinde er at gøre op med tidligere teorier om straffemetodernes forandring fra omkring 1600-talets midte. Han omtaler i så henseende specielt Michel Foucault: *Surveiller et Punir: Naissance de la Prison*, 1975, og Georg Rusche og Otto Kirchheimer: *Punishment and Social Structure*, 1939. De behandler begge primært overgangen fra legemsstraffe (dødsstraf, piskning, lemlæstelse etc.) til frihedsstraffe og bruger henholdsvis en strukturalistisk og en økonomisk/materialistisk forklaringsmodel.

Ingen af disse teorier kan ifølge P.S. forklare de pågældende ændringer i straffemetoder. I forordet skriver han:

I see my subject from the angle of the history of mentalities rather than focusing on repression as a system of control. Throughout the preindustrial period the authorities never achieved the ordered society they were aiming for. Nevertheless, the modes of repression changed. This was an expression of changing mentalities. The »mental history« of repression refers to notions of what constitutes undesirable behavior and how it should be dealt with. (Side VII).

Hermed synes P.S. at ville underkaste selve indholdet af det strafbare (undersirable behavior) en mentalitets-historisk forklaring – noget han dog ikke elaborerer nærmere i bogen, og som næppe heller på nogen måde kan forsvares.

P.S. synes også at ville lancere en generel teori om ændrede straffemetoder. Alligevel afviser han senere, at mentalitetsteorien kan bruges på *fremkomsten* af de straffemetoder, som han især vil beskæftige sig med. Han skriver:

If corporal and capital penalties increased in frequency from the twelfth to the sixteenth centuries, this certainly cannot be taken as reflecting an increased taste for the sight of violence and suffering. It was primarily a consequence of the growth and stabilization of a system of criminal justice. (Side 12).

Det virker forvirrende – og lidet overbevisende – når forfatteren taler *generelt* om sin mentalitets-historiske teori, og det så viser sig, at det er et *specielt* fænomen, nemlig overgangen fra offentligt eksekverede legemsstraffe (incl. henrettelser) til eksekutioner skjult bag fængslernes mure, han vil beskæftige sig med. Det meget væsentlige element i

straffemetodernes udvikling, der består i fængslernes opståen og øgede anvendelse, og dermed den øgede mulighed for at konvertere offentlig legemsstraf til skjult legemsstraf (og frihedsstraf), forbigås. Selve den kendsgerning, at flere lemlæstende straffe helt forsvandt i den pågældende periode, bruges heller ikke til noget. Begge dele omtales i forbiarten i følgende citat, der udgør en del af et konkluderende kapitel:

From about 1600 the seeds of the later transformation of repression were manifest. The two elements, publicity and suffering, slowly retreated. The disappearance of most forms of mutilation of non-capital convicts constituted the clearest examples. An equally important expression of the retreat was the spread of houses of correction; a theme which could not be discussed here. A slight uncasiness about executions among the elites in the second half of the seventeenth century has also been shown. These developments all anticipated the more fundamental change in sensibilities which set in after the middle of the eighteenth century: an acceleration which led to the privatization of repression. (Side 200).

P.S. bruger begrebet »privatisering« som synonym for forsvinden fra den offentlige skueplads og drager en parallel til den udvikling, der skete med den borgerlige familie i den samme periode. Der synes imidlertid ikke at være megen lighed mellem det, at familielivet atomiseres og flytter »inden døre«, og så det, at henrettelser etc. flyttes til fængselsgårde o.lign. Det sidste er dog stadig et offentligt anliggende, udført af offentlige myndigheder.

Forfatteren ser den såkaldte privatiseringsproces som led i en mentalitetsændring, der går i retning af voksende følsomhed (sensitivity). Denne følsomhed, der opstår hos overklassen og den højere middelklasse, inddeles i to faser. Først opstod der aversion mod *synet* af korporlig straf og henrettelser, en aversion, der blev manifesteret i slutningen af 1700-tallet. Forfatteren påstår at der skete en stigende identifikation mellem de to nævnte klasser og samfundets lavere lag, således at

an unknown number of individuals among the elites had reached a new stage and identified to a certain degree with convicts on the scaffold. These delicate persons disliked the sight of physical suffering: even that of the guilty. (Side 204).

Denne første fase synes efter P.S.'s fremstilling at vare det meste af 200 år og kun at indeholde få faktiske ændringer i straffemetoderne.

I den anden fase af følsomhedsudviklingen spredtes og intensiveredes ifølge P.S. modviljen mod synet af fysisk straf. Den »politiske konklusion« blev draget til forskellig tid i forskellige lande. F.eks. nævnes det, at den sidste offentlige henrettelse i Frankrig skete i 1939 (side 198). Denne konklusion, at den offentlige eksekution blev afskaffet, forklares med, at det først kan ske, når nationalstaten er færridigudviklet, og derfor ikke længere rummer de to væsentligste elementer, som den offentlige eksekution havde været funktioner af. For det første var staternes ustabilitet fjernet takket være tættere sammenknytning mellem de enkelte lokalområder og større deltagelse i samfundslivet fra alle socialgruppers side. For det andet var den enevældige stats eller (specielt for Amsterdams vedkommende) bystyrets personlige karakter erstattet af de borgerligt-liberale regimers bureaukratisering og dermed upersonliggørelse. Derfor kunne man fra

slutningen af 1800-tallet opleve mere upersonlige og mindre synlige repressionsmetoder. Forfatteren konkluderer:

Public executions were not only felt to be distasteful; they were no longer necessary. (Side 205).

P.S. ser ikke, at han med disse to sætninger lægger en bombe under sin egen teori. Ifølge forfatteren selv havde – som allerede nævnt – enkeltpersoner fra 1600-tallet og fremefter udtrykt modvilje mod »the spectacle of suffering«. Der havde altså længe været følsomme mennesker i verden. Det er sikkert korrekt, at der blev flere af dem i den såkaldte oplysningstid – i hvert fald begyndte flere af dem at skrive om bl.a. deres følelser.

Det interessante er imidlertid, hvorfor denne »følsomhed« først gav sig praktiske udslag i form af iøjnefaldende forandringer i straffemetoderne så sent som i 1800-tallets sidste halvdel, og det bliver uinteressant kun at lægge vægt på overgangen fra synlige til usynlige eksekutioner. Det interessante er at analysere, hvilke ændrede samfundsmæssige, sociale, økonomiske, politiske og produktionsmæssige strukturer, der gjorde forandringer i straffesystemet mulige.

Mentalitet, følsomhed eller hvad forfatteren i øvrigt bruger af synonymer, har selvfølgelig indflydelse på, hvilke straffe mennesker opfinder. Men mentalitet og ideer udvikles i en social kontekst. Folks ideer – farvet af en følsom eller ufølsom mentalitet – forbliver ideer, så længe samfundet er ude af stand til at integrere dem og gøre dem til samfundsendringer. Følsomme ideer om, at det er ubehageligt at se på halshugning, rædbækning, piskning etc., får først praktisk effekt, når det grusomme skuespil ikke længere anses for nødvendigt eller ikke længere virker efter hensigten.

Her skal indskydes forfatterens definition af følsomhed, sensibility:

It refers to verifiable expressions of anxiety or repugnance and the question of whether these reflect a genuine concern for the well-being of delinquents or for that matter of anyone is left aside. (Side 183 f.).

På den ene side er forfatteren godt klar over, at kravene fra den følsomme elite gik ud på at få fjernet legemsstraffenes eksekution fra deres øjne, derimod ikke på at afskaffe straffene. Der var selvfølgelig nogle, som talte for at få ophævet f.eks. dødsstraffen, men det er ikke dem, forfatteren beskæftiger sig med. På den anden side begrundede han den øgede følsomhed med, at denne elite i stigende grad identificerede sig med de dømte., jfr. citat side 82. Dette virker selvmodsigende.

Det har været almindeligt blandt historikerne og andre, der har beskæftiget sig med de forandringer i straffesystemet, som faktisk foregik fra midten af 1700-tallet, at forklare den voksende modstand mod dødsstraf og legemsstraffe med oplysningstidens humanitære strømninger. P.S. er enig med bl.a. Michel Foucault i, at humanisme ikke er brugbar som historisk forklaringskategori, (Side 184). Foucault afviser, at reformatorerne var humanister, og understreger, at deres grundlæggende motiver var utilitaristiske og deres ærinde kriminalpræventivt. Kontrol med mennesker og ikke respekt for deres menneskelighed var ifølge Foucault deres »guiding principle«. P.S. mener imidlertid, at denne modsætning er falsk. Han vil ikke afvise, at ønsket om kontrol altid har været til stede og ikke forsvandt med følsomhedens tiltagen. Det var de former, som kontrollen antog, der forandrede sig.

Derefter gentager P.S., at mentaliteten ændredes bl.a. som følge af øget medmenneskelig identifikation. Jamen, hvor er så forskellen fra de humane strømninger?

Som dokumentation for mentalitets-teorien rummer bogen en lang række citater, der udtrykker gru og rædsel ved de scener, som uds spillede sig ved offentlige eksekutioner, og afsky for den gemene hob, som flokkedes omkring retterstedet. Man kunne have spurgt, om en af grundene til skuespillets afskaffelse ikke netop var, at denne hob tog det som underholdning, og ikke lod sig afskrække særligt af det. Der kunne findes mange eksempler på argumenter i den retning også fra den pågældende periode, og forfatteren nævner faktisk et enkelt uden at bruge det til noget.

Det anfægter heller ikke P.S., at det for Englands vedkommende er dokumenteret (af bl.a. Peter Linebaugh i Hay et al.: *Albion's Fatal Tree: Crime and Society in Eighteenth Century England*, 1975, som han selv henviser til), at den tiltagende »privatisering« af eksekutioner skyldes problemer med optøjer og uro i forbindelse med de offentlige eksekutioner. I London blev den traditionelle procession fra Newgate til Tyburn afskaffet i 1783, fordi myndighederne indså, at den dødsdømte snarere blev hyldet end forhånet af tilskuerne.

Linebaughs egen konklusion: »Hangings were still public, but in the abolition of the procession to the gallows, a step had been taken towards privately inflicted punishment and a major source of disorder at hangings had been removed«, forklarer P.S. med, at London som det præindustrielle Europas største by havde specielle problemer med store menneskemængder samlet ved de offentlige eksekutioner. Ifølge P.S. var afskaffelsen af processionen måske nok konkret begrundet i opretholdelse af ro og orden, men generelt er der alligevel tale om et eksempel på privatisering som følge af ændret mentalitet.

Heller ikke en udtalelse fra Londons bystyre om det ineffektive ved et stort antal henrettelser: »... they encourage crime by accustoming the populace to acts of brutality and by cheapening the value placed on human life«, får P.S. til at problematisere sin teori om »changing sensibilities«. Han påstår, at denne udtalelse »docs exhibit the first signs of a sensitivity with regard to physical punishment«. (Side 197).

I øvrigt ser historien ud til at være den samme i Paris: Myndighedernes egen begrundelse for tiltagende »privatisering« af eksekutionerne var frygten for de store menneskemasser samt trafikale problemer. Det rækker ikke ved P.S.'s mentalitets-historiske overbevisning. (Side 198).

Den væsentlige forandring i straffemetoderne, som skete i Europa fra midten af 1700-tallet, er ikke, at henrettelser og lemlæstende straffe i stigende grad foregik borte fra offentligheden, men at de i stigende grad simpelthen blev afskaffet. P.S. nævner overhovedet ikke, at de dødsdømte i flere og flere tilfælde blev benådet til anbringelse i tugthus en kortere eller længere årrække, evt. på livstid (som der så senere blev benådet fra). Man må da gå ud fra, at noget sådan skete i Holland såvel som andre steder. Også de lemlæstende straffe blev der benådet fra.

Han omtaler heller ikke de mange forsørgelses-, arbejdskraft- og befolkningspolitiske argumenter, som man kan finde i 1700-tallets litteratur om disse spørgsmål. Undertiden går de hånd i hånd med argumenter, der efter deres ordlyd tyder på følsomhed, medlidenhed etc. Disse sidste står sjældent alene, og myndighederne selv begrunder som altoverskyggende hovedregel reformerne med de nyttebetonede argumenter. Da man i

Danmark f.eks. afskaffede kagstrygningsstraffen for tredje gang begået lejermaal, hed det som begrundelse i forordningen, at »... deslige mennesker, når de sådan straf have udstået, blive ansete som uærlige og foragtelige, da ingen vil have dem i tjeneste, og andre tjenestefolk ej heller vil forrette arbejde og søge spising med dem, så de derover bliver landet til tyngsel og besværing, ...«. Selv tugthusene nægtede at tage kagstrøgne kvinder inden for murene, fordi spindemestrene ikke ville have noget med dem at gøre. Her er altså et eksempel på, at forsørgelsesmæssige såvel som arbejdskraftmæssige hensyn (der blev klaget meget over mangel på tjenestefolk) var afgørende.

Den svenske retshistoriker Erik Anners har i sin bog *Humanitet och Rationalism* fra 1965 beskrevet oplysningstidens strafferetsreformer i Sverige. Han påviser, at hos de tre store europæiske filosoffer, der især fik betydning på området, Beccaria, Montesquieu og Voltaire, kom de humanitære følelsesreaktioner kun til udtryk som bimotiver. Deres argumenter prægedes »alldes övervägande« af utilitaristiske motiveringer og henvisninger til straffens præventive funktion, og det var de reformkrav, som blev støttet på rationalistiske motiveringer, der blev gennemført i praksis. Reformatorernes store optagethed af folkeformering går igen i tidens skrifter. Henrettede barnemordersker kan ikke få flere børn, og lemlæstede tyve kan ikke arbejde.

Det er muligt, at P.S.'s mentalitets-historiske teori kan bidrage til en forklaring på det helt specielle fænomen, der hedder overgangen fra offentlige til »private« eksekutioner, men som generel forklaringsmodel, hvad angår ændringer fra døds- og legemsstraffe til ikke-korporlige straffemetoder (eller som det hedder i bogens undertitel: the evolution of repression) er den lidet egnet.

Det forhindrer ikke, at bogen er et spændende bidrag til den europæiske strafferets historie.

Beth Grothe Nielsen, Århus Universitet

Karin Ahlberg: Vanebrottslighet och påföljdsval. Stockholms Universitet, 1984, 185 s. + bilag.

Karin Ahlberg (KA) har lavet en kriminologisk afhandling om den tidsbestemte interneringsstraf og dens virkning. Afhandlingen bygger primært på en undersøgelse over effektiviteten af den tidsbestemte sanktion set i forhold til den tidsbestemte fængselsstraf. Hendes bog falder i øvrigt i tre hoveddele: en redegørelse for interneringsstrafens historie; en redegørelse for den sociale baggrund samt kriminelle karriere for de personer, undersøgelsen omhandler; en analyse af sanktionernes individualpræventive effektivitet.

Internerings- og forvaringsstraffen indførtes i Sverige i 1927. Ved senere lovgivning (i 1965) blev de to sanktioner slået sammen til én sanktion: internering. I den mellemliggende periode var der dog også sket visse lovændringer, der især indebar en udvidelse af anvendelsesområdet for den tidsbestemte sanktion. Endelig i 1981 afskaffedes interneringsstraffen. KA gennemgår baggrunden for de forskellige udviklingsfaser og lovændringer. Såvel udviklingen som de debatter, der har været ført i forbindelse hermed, er helt parallel til det, der i samme periode har kunnet ses i de øvrige nordiske lande.

KA's undersøgelse er baseret på personer, der i årene 1964-66 af det såkaldte »interneringsnævns« blev indstillet til idømmelse af internering. Til at indgå i undersøgelsen er fra denne persongruppe udvalgt 122 personer, der idømtes internering. Andre 122 personer, der på trods af interneringsnævnets indstilling endte med at få en tidsbestemt fængselsstraf, udgør undersøgelsens kontrolgruppe. For disse to grupper redegør KA udførligt for en lang række faktorer vedrørende opvækst- og levevilkår og disse faktors sammenhæng med recidivet i undersøgelsespopulationen. Ligeledes undersøges relationen mellem recidiv og en række forhold vedrørende den tidligere og nuværende kriminalitet. Disse analyser danner baggrund for den efterfølgende effektstudie.

Recidiv defineres i undersøgelsen som »den første registrerede straffelovsovertrædelse efter løsladelsen fra undersøgelsessanktionen«. Opfølgingsperioden er på 5 år. Der viser sig generelt at være et meget stort recidiv i begge undersøgelsesgrupper. Efter det nævnte kriterium recidiverer således 85 % af de interneringsdømte og 89 % af de fængselsdømte. Og disse høje recidivtal er nok så væsentlig grund til, at den efterfølgende effektanalyse vanskeliggøres.

Metoden, KA benytter i effektstudien, er den samme, som er anvendt ved tidligere lignende undersøgelser, nemlig diskriminantanalyse (U. Bondeson: Kriminalvård i frihet, 1977; K. O. Christiansen, M. Moe & L. Senholt: Effektiviteten af forvaring og sær-fængsel m.v., 1972). Blandt udvalgte baggrundsvariable (social baggrund, tidligere kriminalitet etc., men ikke den aktuelle sanktion) forsøger KA at finde den (lineare) kombination, der »bedst« forudsiger recidiv. Værdien af denne kombination for den enkelte dømte kaldes belastningsgrad. Groft sagt består metoden i at reducere en mængde baggrundsvariable til *et* tal, belastningsgraden, således at personer med stort belastningstal har stor sandsynlighed for at recidivere. Derefter inddeles personerne i tre grupper efter deres belastningsgrad. Til sidst undersøges, om der er forskel i recidivet blandt interneringsdømte og fængselsdømte i hver af de tre grupper. Den grundlæggende idé med analysen er således, at man ved hjælp af belastningsgraden kun sammenligner personer, der er »næsten« lige belastede.

KA foretager en lang række analyser med forskellige kombinationer af baggrundsvariable, men hun finder i alle tilfælde, at der ikke kan påvises signifikante forskelle i recidivet mellem internerings- og fængselsdømte. Yderligere foretager KA kontrolanalyser med blandt andet et alternativt recidivkriterium, hvilket dog ikke ændrer hendes konklusion: at den tidsbestemte interneringssanktion hverken er mere eller mindre effektiv end den tidsbestemte fængselsstraf.

Vi skal ikke her komme nærmere ind på diskriminantanalysen, hvis egnethed og relevans i relation til denne type undersøgelser man nok kan stille sig noget skeptisk over for. Men vi vil dog gerne pege på nogle få problematiske punkter ved analysen.

Som kriterium for »bedste« kombination anvendes »færrest fejlplaceringer« ved prædiktion. Dette kriterium bliver problematisk, når andelen af recidivister er så stor som 87 %. Den »bedste« af KA's variabelkombinationer giver 16.5 % fejlplaceringer, men det er let at finde en bedre, nemlig prædiktionen »altid recidiv«, der giver 13 % fejlplaceringer. (I øvrigt medfører denne prædiktion, at det tilsvarende belastningstal bliver stort set arbitrært). KA forsøger da også alternativt med et »bedste« kriterium med færrest fejlplacerede i ikke-recidivgruppen. Det bedste af disse giver 35 % fejlplacerede, (de øvrige mellem 40 % og 50 %) hvilket nok må tolkes således, at det ikke er lykkedes KA at

karakterisere ikke-recidivgruppen, hvilket ellers fra en kriminologisk synsvinkel havde vært interessant.

KA omtaler værdien af, at hun bruger kontinuerte baggrundsvariable. På denne baggrund er det påfaldende, at den afhængige variabel, recidivet, anvendes som ja/nej-variabel, da den faktisk kan betragtes som kontinuert. Ved alternative analyser ville denne information kunne udnyttes væsentlig bedre.

Endelig kan også nævnes, at et generelt problem ved anvendelsen af diskriminantanalyser i en non-eksperimentel effektforskning er, at belastningsgraden beregnes på baggrund af recidiv *efter* effektuering af den behandling/straf, hvis virkning man ønsker at måle. Det betyder, at effekten af behandlingen/straffen allerede indgår i analysen, *for* effektmåling foretages.

KA's afhandling er først og fremmest en grundig redegørelse for den sociale og kriminalitetsmæssige baggrund for »det hårde klientel« i fængselssystemet. Undersøgelsen fortæller, hvilke massive problemer disse mennesker har, samt hvor svært det er at hjælpe dem til en kriminalitetsfri tilværelse. Og i dette er bogen vigtig. KA slutter sin bog med at pege på alternativer til det åbenlyst ineffektive fængselssystem. Det er forslag, der ikke er baseret på bogens empiri. Og man kunne, med bogens overvældende datamængde i bagehovedet, havde ønsket sig, at KA – i stedet for den lange diskriminantanalyse – var gået tættere på de 10-15 %, der tilsyneladende »klarer sig«. En mere dybtgående analyse af deres situation og erfaringer ville sikkert have givet en nok så vigtig viden. Allerede en simpel recidivopgørelse viser os jo, at hverken fængsels- eller interneringssanktionen duer.

Gorm Gabrielsen og Britta Kyvsgaard, København

Gerlinde Wagner, Arzneimittel-Delinquens, Schmidt-Römhild Lübeck 1984, 255 s.

Kampen mot dyreforsøk er et viktig politisk emne ikke bare for »die Grünen« (de Grønne) i Forbundsrepublikken.

At farmasiindustrien i stor utstrekning var involvert i bestillinger mot tyske politikere for i 1976 å fremme en farmasiindustri-venlig politikk, ble avslørt i »Der Spiegel« (nr. 26, 24.6.1985, s. 82 ff).

Så mye om den politiske relevansen av temaet.

Gerlinde Wagners avhandling gir i den første delen en historisk oversikt over de tyske juridiske bestemmelser om forbud av produksjon og salg av sunnheitsfarlige legemidler.

I den andre og tredje delen følger et empirisk avsnitt, som gjennomgår temaet ut fra en kriminologisk (etiologisk) og kriminalistisk synsvinkel.

Wagner avslutter sin avhandling med et kort avsnitt med noen straffrettslige og kriminologiske forslag, som tar sikte på å forbedre rettsanvendelsen på dette område.

Den som søker en – i vesentlige deler – juridisk (kriminologisk) oversikt over den tyske situasjonen på legemiddelsektoren vil, kunne ha nytte av denne avhandlingen – selv om prisen på 98.- tyske mark er litt skremmende.

Knut Papendorf, Universität Hamburg

Stanley Cohen: Visions of Social Control, Crime, Punishment and Classification. Polity Press, London 1985, ISBN 0-7456-0020-4/07456-0021-2. hardback £ 25,00/Parback £ 8,95. X + 325 s.

I 1979 publiserte Cohen en artikkel med tittelen: »The Punitive City: Notes on the Disposal of Social Control.« Artikkelen var tankevekkende og uvanlig velskrevet, og fikk bred oppmerksomhet.

I denne artikkelen varslet han at det senere vil komme et større verk omkring samme tema. Og nå foreligger dette verket: Boka »Visions of Social Control«.

Boka handler om samfunnets kontroll av kriminaliteten. Kontrollen av typisk ungdomsadfærd står i fokus: Tiltak mot f.eks. tyveri, hærverk og ulovlig stoffbruk. Hvilke ideologiske strømninger har påvirket disse tiltakene? Hvordan har kontrollen endret seg over tid? Og: Hvordan virker den?

De siste to hundre årene preges av at samfunnets kontrolltiltak er blitt mer subtile og forgrenede. På 1700-tallet var det kroppen som var objekt for statlig kontroll. Henrettelser og lemlestelser viste hvordan det gikk med de som brøt loven. Det demonstrerte også ganske klart hvem som satt med makten.

I begynnelsen av 1800-tallet var det menneskets sinn som ble objektet for den formelle kontroll. Alene med sin Gud og sin bibel skulle man sitte i sin celle og gjøre bot for misgjerningene.

På slutten av 1800-tallet kom positivismen og vitenskapeligjøringen. Samtidig ble det bygget ut et statlig, sterkt og byråkratisk system for avvikskontroll.

Historien om dette er skrevet før, av Christie (1968) og Foucault (1975). Men systematiseringen av all litteratur omkring behandlingsforskning og behandlingssideologi i ideologiske hovedstrømninger har aldri vært gjort så oversiktlig og velskrevet før. Cohens bok får en selvstøtt plass på pensumlister i kriminologi, og fortjener det.

Hovedvekten legges på beskrivelsene av det som er skjedd i behandlingsapparatet i 1970-årene. Her finner Cohen at kontrollapparatet er blitt styrket og utbygget av såkalte »alternative« tiltak.

Målsetningen bak disse tiltakene var å komme:

Vekk fra statlige tiltak

Vekk fra ekspertene

Vekk fra institusjonene

og

Vekk fra psykologiseringen av avviket (away from the mind).

Tiltak som samfunnstjeneste, behandling utenfor institusjon og alternativ konfliktløsning sprang ut av slike målsetninger. Har de lyktes i dette?

Cohen svarer klar nei. Han finner at fangetallene har økt i USA og England, parallelt med at alternativ-prosjektene er bygget ut. De har supplert kontrollapparatet, i stedet for å erstatte det. De tar seg i hovedsak av ungdommer som ellers ikke ville ha fått noen reaksjon i det hele tatt, fordi deres lovbrudd er såpass uskyldige. Typisk for slike prosjekter er at de tar seg av flere kvinnelige overtredere enn hva det tradisjonelle straffeapparat bryr seg med, at de tar seg av de yngste og de minst sosialt belastede.

Det er også typisk at de forgrener seg ut som alternativer til alternativene. Barnevern

eller ungdomsdomstoler var opprinnelig alternativer til straffereaksjoner. Men nå bygger det seg ut et nettverk under dem igjen: Oppsøkende sosialt arbeid, private og frivillige »alternativer« til barnevernet. Samtidig arbeider både straffeinstitusjonene og barnevernet nøyaktig som før, bare med flere klienter. Hver kontrollinstans rekrutterer de klienter de selv trenger for å dokumentere behovet for sin egen eksistens.

Cohen gjengir for oss bildet av to ungdommer lett henslengt i gresset, ved et vann hvor svanene flyter stille forbi. Dette er i virkeligheten en ungdomskriminell og hans tilsynsfører. Tilsynsføreren er psykologstudent, og får studiepoeng for virksomheten. Og den avslappede atmosfære fremmer kontakten mellom dem. Her vil Cohen gjerne vite hva som er hva: Hva er frivillig, og hva er tvang? Hvor går grensen for statens maktområde?

Cohen finner mangelen på sosiologisk litteratur omkring statens kontrolltiltak plagsom. Han sier derfor at han finner mer inspirasjon i science fiction og skjønnlitteratur når han vil tolke kontrolltendenser i samtiden.

Jeg er også glad i science fiction. Men her synes jeg nok at Cohen kunne skilt litt klarere mellom fantasi og virklighet. Cohen følger sitt ideologiske forbilde Foucault også når det gjelder metode. Han samler på anekdoter, spredte sitater og egne visjoner. Men er det et sant bilde av kontrollsystemet han får fram på denne måten? Et apparat som forgrener seg ut, og som anvender stadig mer subtile kontrollteknikker – er dette hovedtendensen i 80-årenes kriminalpolitikk?

Personlig tviler jeg sterkt på det. Hovedtyngden av kontrollressurser settes inn på tradisjonelle tiltak: Mer politi og mer fengsler. Forskjellige former for tilsyn og behandling i frihet hadde sin beskjedne blomstringsperiode i begynnelsen av 1970-tallet. Men slike »myke« tiltak, med lite overbevisende behandlingsresultater og med ekstra kostnader for skattebetalerne, er på full retreat i Thatcher's England og Reagan's USA. Det viktigste alternativ til fengsel ser ut til å bli bøtstraffen, et alternativ som knapt nok blir nevnt i Cohens bok. Hans frykt for at disse prosjektene baner vei for framtidens storebror-ser-deg samfunn, virker derfor noe overdrevet. Han har solide støttespillere på høyresiden for å få dem avskaffet.

Virker disse tiltakene?

Cohen plasserer litteraturen omkring slike behandlingstiltak i tre grupper.

De *retroende* finner gunstige effekter av behandlingen.

De *unnvikende* presenterer lassevis med tabeller og flyt-kart diagrammer, men unngår behendig å trekke konklusjoner om hvordan dette egentlig virket inn på klientene.

De *nihilistiske* viser at klientene i slike tiltak oppfører seg akkurat like godt eller dårlig som de ellers ville ha gjort, og at alternativ-tiltaket dessuten koster like mye penger som de institusjonene det skulle erstatte.

Den forskningen som oppfyller metodiske minstekrav, faller som regel i den siste kategorien. De finner ingen virkning av behandlingstiltakene.

Konklusjonene han trekker på dette punkt, er riktige nok når det gjelder de storslagne amerikanske behandlingsforskningsprosjektene på slutten av 1960-tallet. (Martinson, 1974). Men kan ikke de nedslående resultatene fra slike prosjekter, henge sammen med metodene som ble valgt for å evaluere dem? Sluser man et stort antall ungdommer gjennom nøyaktig samme program, får man tallgrunnlag nok til å sammenlikne kontroll- og eksperimentgruppe, etter klassisk naturvitenskapelig modell. Og da finner man som

regel ingen forskjell. Belastningene i utgangspunkt og i miljøet rundt ungdommene veier langt tyngre enn den påvirkningen de fikk.

Men er det grunn nok til å gi opp alle forsøk på å påvirke kriminelles livsløp? Forsøk i mindre målestokk og med mer avgrensede målsetninger kan ikke evalueres med samme metoder. Men derfor kan slike behandlingstiltak, f.eks. kollektiver, også improvisere mer, og vurdere ungdommene som enkeltpersoner, ikke som et nummer i rekka.

Psykologisk behandlingsforskning fant heller ingen virkning av terapien i rapporter som brukte en ren naturvitenskapelig vurderingsmetode. (Eysenck, 1952). Her slo man store pasientgrupper sammen, og sammenlignet dem med grupper som aldri kom til behandling. Gjennomsnittsforskjellen mellom disse to gruppene ble temmelig lik null.

Men senere studier med mer avgrensede målsetninger, og som konsentrerer seg om mindre grupper av pasienter, kan dokumentere virkninger. (Garfield & Bergin, 1978). Kanskje ikke så dramatiske som tidligere tiders behandlingsoptimister hadde ventet seg, men vel verd innsatsen, både fra en humanistisk og en rent ressursøkonomisk synsvinkel. Cohen er etter mitt syn litt for rask til å avfeie behandlingsforsøk som rene kontrolltiltak, uten positive virkninger for de ungdommene det gjelder.

Cohen anvender en svært snever definisjon av begrepet sosial kontroll. Han tar for seg samfunnets planlagte tiltak mot forventet eller faktisk avvik. Dermed unnlater han å skrive om den almene sosialisering og norminnlæring som foregår i samfunnet. Dette får kontrolltiltakene til å minne om skyggeboksing. De slår rundt seg i et tomt rum, uten medspillere og uten motstandere.

Hva har skjedd med den uformelle sosiale kontrollen i den periode han beskriver? Har kriminaliteten økt, eller fått en annen karakter? Slike sentrale spørsmål avfeies litt for lett i Cohens bok. »The notion that there is, after all, an »input« into the system, is too obvious to ignore« sier han på s. 92. Deretter gjør han nettopp det. Han ser vekk fra kriminaliteten som forklaring på hvorfor kontrollørene oppfører seg som de gjør.

Et eksempel: Cohen nevner selv at alternativ-tiltakene innen psykiatrien har mye felles med alternativ-tiltakene i strafferetten. Men her har virkningen på det tradisjonelle apparat vært ganske formidabel. Etter Cohens opplysninger (s. 60) er tallet på pasienter innen psykiatriske institusjoner i USA sunket fra 600 000 i 1955 til 100 000 i 1980. Tallet på fanger har derimot økt i samme tidsrom. Hvorfor denne forskjellen? Det gir Cohen ikke noe svar på.

Her er det åpenbart mange forskjeller som spiller inn. Men en grunn kunne jo være at kriminaliteten har økt i dette tidsrommet, mens omfanget av psykiske lidelser har ligget nokså konstant. Integreringsbølgen og den økte satsningen på lokalsamfunnets ressurser har fått pasienter ut av sykehusene, på godt og vondt. Men frykten for kriminaliteten har gjort det umulig å avskaffe fengslene. En slik »input« til det kriminalpolitiske system er det vanskelig å overse.

Cohens modell av strafferettsapparatet er derimot et lukket system, som ekspanderer ut fra sine egne makt- og kontrollbehov. En realistisk test på en slik modell kunne være at den stemte overens med verden, slik de som skal kontrolleres opplever den.

Skandinaviske undersøkelser av hvordan ungdom tenker, handler og lever i dagens samfunn, tyder i alle fall ikke på at de er særlig plagd av borgervernslignende nabolagskontroll, politispanere eller sosialarbeidere. Bøker som Ericsson m.fl. (1984) og

Kyvsgaard (1984) gir et langt mer nøkternt bilde. De viser at marginal ungdom har svært lite voksenkontakt, er underlagt lite kontroll av både foreldre og skole, og at de sjelden blir tatt for de lovbruddene de begår. Endringene i den uformelle sosiale kontrollen, som Cohen ikke bryr seg om, er langt mer omfattende enn endringene i den formelle sosiale kontroll.

Sluttkapitlet har åpenbart ikke vært lett å skrive for ham. Boka skal jo handle om visjoner. Hvor er hans egne visjoner om samfunn og kriminalpolitikk?

Tidligere i boka har han hudflettet f.eks. bestrebelsene for å kontrollere kriminaliteten i Vestens storbyer – med nabovarslingssystemer, arkitektur som gjør det lettere for innbyggerne å følge med i hva som skjer, og med frivillig sosialt arbeid. Dette gjenskaper ikke forholdene i 1700-tallets landsbyer, sier han. Nei, det er nok riktig det. Men kanskje de skaper et mer levlig bymiljø her og nå?

Slike prosjekter kan vurderes ut fra en annen målestokk enn om de faktisk reduserer kriminaliteten, sier Cohen. Øker de trivselen? Reduserer de angsten for kriminalitet? Skaper de mer kontakt mellom naboer? Bevilges det midler til parkanlegg, barnehager eller ungdomsklubber som ellers aldri ville ha kommet i stand? I så fall er det verdifulle prosjekter, ut fra en humanistisk filosofi. Inspirert av Nils Christie mener Cohen at kontrolltiltak må vurderes ut fra hvordan de stemmer overens med våre verdinormer, ikke ut fra hvor »effektive« de er.

Det er jo vel og bra. Men hva skjer da når verdinormene endrer seg, fordi samfunnet i stadig sterkere grad preges av egoisme, tyveri og vold? Da blir det gjennomslag for hardere tiltak mot kriminalitet. En slik utvikling står Cohen maktesløs overfor.

Denne boka er sluttsteinen i det teoretiske byggverk som ble påbegynt i 1960-årene – kritisk kriminologi. Men det gir ikke mange byggestener for de som vil videre enn dette. Det vil si: Det kommer sikkert til å bli bygget videre. Dristige spir og yndige små karnapper vil bli tilføyd av medlemmene i »European Group for the study of Deviance and Social Controll«. Men få mennesker utenfor denne egne krets vil bry seg stort om dette byggverket – ja de vil knapt nok vite at det finnes.

På tross av Cohens interesse for alternative tiltak, er det nemlig ikke disse som preger 80-årenes kriminalpolitikk. Mens kriminologene har vært flittig beskjeftiget med ideologisk kritikk av forsøksvirksomhet innen strafferetten, har maktøverne bygget fengsler og utvidet politistyrken. Den »kritiske kriminologi« har bidratt til å føre venstresiden inn i et sterilt blindspor, uten forslag til løsninger på kriminalitetsproblemet.

Her mangler f.eks.:

- * Solidaritet med ofrene for kriminalitet
- * Forslag til tiltak som beskytter mot kriminalitet
(Eser kontrollen utover i samfunnet, dersom naboen holder øye med din leilighet mens du er på ferie?)
- * Sosial nettverksbygging i nabolag – oppbygging av normer og tiltak mot vandalisme, tyveri og vold
- * Arkitektur og byplanlegging som forebygger kriminalitet
- * Strengere våpenkontroll.

At Cohens kriminalpolitiske linje er ubrukelig, politisk sett, utelukker jo ikke at hans teoretiske analyse er riktig. Men når Cohen kommer fram til så vasne konklusjoner som

han gjør, tror jeg det henger sammen med noen grunnleggende feil i hans analyse av den sosiale kontroll. Vi kan ikke forstå kriminaliteten uten å vurdere reaksjonene mot den. Men vi kan heller ikke forstå reaksjonene uten å forstå kriminaliteten.

Det er kriminaliteten folk flest vil ha gjort noe med. Og dersom venstreradikale kriminologer ikke har forslag å komme med, overlates banen helt og holdent til motstanderne – de som krever mer politi og håndfaste tiltak.

LITTERATUR

Christie, Nils: Changes in penal values. *Scandinavian Studies in Criminology* vol. 2, 1968.

Cohen, Stan: The punitive City. *Contemporary Crises* 3, 1979.

Ericsson, Lundby & Rudberg: *Mors nest beste barn*. Oslo 1984.

Eysenck: The effects of Psychotherapy. *Journal of Consulting Psychology*, 16, 1952.

Foucault, M: *Det moderne fengsels historie*. Oslo, 1977.

Garfield & Bergin: *Handbook of psychotherapy and behavioral change: An empirical analysis*. N. Y. 1978.

Kyvsgaard, Britta: *Betongenerationen*. København 1984.

Martinson, Robert: What works? Questions and answers about prison reform. *The public Interest* 35, 1974.

Per Stangeland, Universitetet i Oslo

Allan M. Brandt: No Magic Bullet. A Social History of Venereal Disease in the United States Since 1880. Oxford University Press New York 1985. ISBN 0-19-503469-4. ix + 245 s. £ 18.50.

I 1909 fant Paul Ehrlich den første effektive medicin mod syfilis, Salvarsan. Han forklarede sin forsknings mål således: »The antibodies are magic bullets, which find their targets by themselves«. Som bogens tittel så tydeligt viser, er der ikke i dag og slet ikke hos bogens forfatter den samme tro på, at det skal lykkes for videnskapen at finde magiske projektiler, som kan sendes afsted og udrydde kønssydommene. Det ville ellers være særdeles velkomment. Næppe noget andet emne optager i denne tid folk så meget som truslen fra AIDS-virus. 1/3 af den danske befolkning og 1/9 af den us-amerikanske formodes at lide af genital herpes. I U.S.A. er der 1 mio. tilfælde af gonorrhé om året, hvad der gør denne sygdom til den mest udbredte bakterieinfektion. Kønssydommene har således fortsat en stor udbredelse, medens de fleste andre af tidligere tiders mest frygtede sygdomme som difteri, tuberkulose, polio og lungebetændelse er blevet til historie eller i hvert fald er blevet ligegyldige. Hvad skyldes denne forskel? Hvorfor forekommer det håbløst at lede efter velsignede kugler mod hin fjende?

Allan M. Brandt er assistent professor i medicinens og videnskabernes historie på Harvard Medical School. Han har sat sig for at give svaret på slike spørgsmål ved at følge kønssydommens historie fra slutningen af 1880-erne til nutiden i U.S.A. Kort omtales det franske system og endnu kortere de skandinaviske erfaringer, som i en periode inspirerede i U.S.A.

At han har valgt netop hin periode som udgangspunkt er naturligvis tankevækkende ud fra en skandinavisk synsvinkel. Her forbinder vi uvægerligt denne periode med den bjørnsonske sædeligheds- og handskefejde. Det er dog ganske andre faktorer, som har fået Brandt til at vælge dette begyndelsestidspunkt. Han påpeger, at videnskaben i de år gjorde et gennembrud over for kønssygdommene. Medens det biomedicinske synspunkt både før og siden har triumferet inden for mange andre former for sygdomsbekæmpelse, er dette ikke blevet tilfældet på dette område. Det har hverken triumferet eller domineret. Dette tiltrænger en forklaring. Men historien kan også lære os andet. Vi kan her se noget generelt med det specielles tydelighed. Sygdomme kan ikke blot defineres biologisk og medicinsk. Det sociale aspekt må tages med. De sociale værdier kommer blandt andet til udtryk i de billeder og symboler, som deltagerne i debatter og oplysningskampagner vælger. Og det gælder såvel hos læg som hos lærd. Hvis man vil forstå sygdommen i dens helhed, må man også se på opfattelsen af hovedårsagerne, af de ramte personer, af ofrenes formodede karakteregenskaber o.s.v. Og det er først med denne forståelse som ballast, at det bliver muligt at gennemføre en relevant sygdomsbekæmpelse. Gennem den specielle sygdoms prisme ses samfundets almindelige værdisystem og menneskeopfattelse aftegnet i rene farver.

Kønssygdommene har frem for alle andre sygdomme stået som udslag af urenhed, smudsighed og menneskelig nedværdigelse. De er straffene for den syges seksuelle uansvarlighed, for hensynsløs fremfærd og for manglende moral. Kampene mellem sociale værdisystemer og rationel sygdomsbekæmpelse, mellem moral og videnskab, mellem politiske opfattelser, som betoner henholdsvis individets og samfundets ansvar, genfindes uafledeligt i dette snævre snit ned gennem de sidste 100 års historie.

Kønssygdommene har været opfattet som angreb på kernefamilien. Den syfilitiske mand slæber smitten hjem til sin brud, sin hustru og sine børn. Da man i U.S.A. indførte obligatoriske blodprøver mod syfilis i forbindelse med indgåelse af ægteskaber, var der mange stater, som alene krævede det af manden. Man kunne ikke krænke den rene brud ved at antage, at hun var besmittet. Der opstod en hed debat om lægernes juridiske og moralske pligter. De fleste betonedes lægens tavshedspligt, men feministiske forfattere påpegede en sådan tavsheds lurvede konsekvenser over for den uskyldige kvinde, som trygt ventede på den besmittede mand, og som uafvidende måtte finde sig i at blive det næste offer. I denne situation kunne hun vælge at bryde ud af ægteskabet. Mange gjorde det, og skilsmissetallene steg og foruroligede. Derved blev samfundets moralske basis, familien, ødelagt. Samtidig angreb gonorrhéen middelklassens fertilitet. Således destrueret af stigende skilsmissetal og faldende børnetal måtte den hvide middelklasse se sin undergang i møde. Dens rester ville blive oplugt af underklassen og immigranternes masser.

Fra nogle sider sås løsningen i øget oplysning, men en sådan var umulig. Det var en større krænkelse af samfundets fundamentale normer at omtale kønssygdommene, end at pådrage sig dem. Da Ladies Home Journal omtalte emnet i 1906 mistede det 75 000 abonnenter. CBS forbød i 1934 lederen af New Yorks sundhedsvæsen at bruge ordene syfilis og gonorrhé i en radioudsendelse. I samme periode blev der årligt født 60 000 børn med syfilis i U.S.A. – en sygdom som ingen måtte høre om. Da den us-amerikanske lægeförening i 1960-erne havde en offentlig kampagne mod de to sygdomme, strøg den

betegnelserne i annoncerne. Og frem for alt har det været helt uantageligt at nævne kondomer og andre præventive midlers virkninger i denne relation. Så sent som i 1970-erne måtte man erstatte ordet kønssygdomme med »seksuelt overførte sygdomme« for overhovedet at gøre det muligt at tale om emnet. Faktisk er det kun sjældent lykkedes at formidle oplysning, uden at der samtidig er skabt en »syphilophobia«.

Kønssygdommene har haft deres plads i forbindelse med eller som led i andre samfundsproblemer. Under verdenskrisen i 30-erne steg syfilistal m.m., fordi ingen havde råd til at gå til lægen. Under de store krige har seksuallivet og dermed kønssygdommene fået deres fremtrædende plads. Der er blevet sat ind med alle midler for soldaterne og mod de prostituerede. Efter den traditionelle militære opfattelse var det nødvendigt at have seksuelt samkvem for at være en god soldat. Under krigen ved den mexicanske grænse og senere under den 1ste store krig, søgte de toneangivende at overbevise soldaterne om det modsatte. Som flådeministeren sagde det: »Men must live straight if they would shoot straight«. Der var mange, som ikke skød helt lige. Den amerikanske hær havde 7 mio. sygedage under verdenskrigen som følge af kønssygdomme. Tallet var kun større for influenza. Det nye synspunkt hos us-amerikanske myndigheder chokerede de franske. Det var helt uantageligt, at de amerikanske soldater ikke måtte gå på bordel. De franske myndigheder frygtede voldtægt etc., og de pegede direkte på behovet for, at der blev sendt negerkvinder over til negersoldaternes afbenyttelse.

Militærets kamp for at bevare soldaternes egnethed endte i begge de store krige i en kamp mod al usædelighed, umoral og sygdom i det us-amerikanske samfund. Det gik ikke mindst ud over de prostituerede. I perioder har man brugt kønssygdommene som en begrundelse for at have lægekontrollerede autoriserede bordeller, i andre perioder for at nedlægge de samme. Under den 2den verdenskrig blev tusindvis af kvinder interneret i fængsler og i »civilian conservation camps« for at bevare soldatens kampkraft til kampen mod aksemagterne og til pigen, der ventede hjemme ved havelågen i al sin uskyld.

Jeg har tidligere nævnt undersøgelserne af brudepar. Der blev også gennemført andre obligatoriske undersøgelser. Prøver af alle gravide kvinder fik i løbet af 7 år reduceret spædbørnedødeligheden ved syfilis til 1/40 af dens tidligere niveau.

Penicillin blev i en periode den magiske kugle, men snart steg tallet for smittede igen. Fundamentalister m.fl. så det som Guds og naturens retfærdige svøbe. Den ramte i 1975 tre gange så mange med gonorrhé som i 1965. Bogen omtaler ikke debatten om herpes og aids andet end sporadisk i det afsluttende kapitel.

Bogen indeholder foruden en bunke om kønssygdomme også særdeles meget om prostitution etc. Den er særdeles velskrevet, om end dens mylder af citater kan efterlade en vis følelse af manglende overblik. Det manglende totale overblik er måske ikke kun hos læseren. Bogen får næppe gjort det klart, om der er mulighed for at udrydde kønssygdommene, men det er åbenbart, at forfatteren er skeptisk. Om hans mylder af citater virkelig er indsamlet med den objektivitet, som kendetegner den gode videnskabsmand, er svært at bedømme. Til tider sidder man med en vis følelse af, at udtalelserne drejes, så de kommer til at passe i det forudlagte puslespil.

Vagn Greve, Københavns Universitet